

Αργυρίου Σοφία

Δρ Ιστορίας

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ 1960-1974

16.08.1960: Η Κύπρος ανακηρύσσεται ανεξάρτητη δημοκρατία και λίγο αργότερα γίνεται δεκτή στον ΟΗΕ.

13 Δεκεμβρίου 1959: Προεδρικές εκλογές. Εκλέγεται Πρόεδρος ο Μακάριος με ποσοστό 67,8% (144.500 ψήφους Μακάριος 71700 Ιωάννης Κληρίδης). 31 Ιουλίου 1960: βουλευτικές εκλογές, (ο Μακάριος ελέγχει το νομοθετικό σώμα σε συνεργασία με το ΑΚΕΛ) 35 έδρες ελληνικές 15 τουρκικές.

1961: Η Κύπρος προσχώρησε στο Κίνημα των Αδεσμεύτων. 14 Μαρτίου 1961: Η Κύπρος αποτέλεσε μέλος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. 16 Μαΐου 1961: η Κύπρος γίνεται το 16^ο μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης.

1961-1962: Ανακύπτουν προβλήματα στη λειτουργία του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους- οι Ελληνοκύπριοι δεν δέχονται αρκετές ρυθμίσεις του συντάγματος και οι Τουρκοκύπριοι δεν δέχονται να παραιτηθούν των δικαιωμάτων που έχουν πλέον ως κοινότητα και όχι ως μειονότητα. Δημιουργούνται επεισόδια μεταξύ των δύο κοινοτήτων και αναλαμβάνουν δράση παρακρατικές οργανώσεις και από τις δύο πλευρές. Οι Τουρκοκύπριοι επιθυμούσαν τη διχοτόμηση και η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν είχε εγκαταλείψει το όραμα της ένωσης. Τίθεται σε εφαρμογή το «σχέδιο Ακρίτας» (έγινε γνωστό το 1966 όταν δημοσιεύτηκε στην ελληνοκυπριακή εφημερίδα *Πατρίς*). Επρόκειτο για τρεις ένοπλες ομάδες υπό τις οδηγίες του Νίκου Σαμψών, του Βάσου Λυσσαρίδη και του Πολύκαρπου Γεωρκάτζη.

Το κυπριακό κράτος παρέλυσε εξαιτίας μερικών συνταγματικών διατάξεων με δικοτομικό χαρακτήρα όπως το θέμα των χωριστών δήμων των πέντε μεγάλων πόλεων (σχετική πρόνοια υπήρχε και στο σχέδιο Μακμίλλαν το 1958) που έδωσε αφορμή σε διακοινοτικές συγκρούσεις. Διένεξη για την ψήφιση φορολογικού νομοσχεδίου –δημοσιονομικά προβλήματα.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΕΣΠΕΥΣΑΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1963

Πηγή 1: Οι δυσκολίες, που έγιναν αμέσως αντιληπτές, αφορούσαν την εφαρμογή και τη διαφορούμενη έννοια μερικών συνταγματικών διατάξεων, που συνέθεταν τα «βασικά άρθρα» του οργανικού νόμου και δεν μπορούσαν, με κανένα τρόπο, να αναθεωρηθούν ή να ακυρωθούν. Οι διατάξεις αυτές αφορούσαν τα εξής βασικά θέματα:

α) Τα δικαιώματα αρνησικυρίας (βέτο) του Προέδρου (Έλληνας), και του Αντιπροέδρου (Τούρκου), κυρίως επί θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, διαρθρώσεως των ενόπλων δυνάμεων και ασφαλείας. Η διάταξη αυτή δημιουργούσε ένα σύστημα «δικεφαλισμού» και «συμπροεδρίας» του Αντιπροέδρου, που ήταν αντίθετο με την έννοια του προεδρικού συστήματος.

β) τη διανομή των θέσεων στη Διοίκηση και στο Στρατό, σε ποσοστό 70 προς 30 και 60 προς 40, μεταξύ Ελλήνων και Τουρκοκυπρίων.

γ) Τον χωρισμό των πέντε μεγάλων δήμων της Κύπρου-Λευκωσίας, Λεμεσού, Αμμοχώστου, Λάρνακος και Πάφου- σε αυτόνομους δήμους, επί τη βάση φυλετικών κριτηρίων.

δ) Το σύστημα των χωριστών πλειοψηφιών στη Βουλή (35 Ελληνοκύπριοι- 15 Τουρκοκύπριοι) όσον αφορά νόμους μεγάλης σπουδαιότητας (εκλογικούς νόμους, φορολογικούς νόμους)..... Θεωρητικά οκτώ αρνητικοί ψήφοι των Τούρκων βουλευτών μπορούσαν να απορρίψουν ένα νομοσχέδιο από 42 άλλα μέλη (35 συν 7).

ε) Τη διατήρηση του δυαδικού συστήματος στη δικαιοσύνη

Τερλεξής Πανταζής, *Διπλωματία και Πολιτική του Κυπριακού, Ανατομία ενός λάθους*, Αθήνα 1971. Αποσπάσματα από τις σελίδες 398-401.

1962: Πραγματοποιείται επίσκεψη του Μακάριου τον Νοέμβριο στην Τουρκία. Δημιουργούνται επεισόδια κατά την άφιξη του.

Απρίλιος 1962: δολοφονούνται οι Τουρκοκύπριοι δημοσιογράφοι Αϊχάν Χικμέτ και Αχμέτ Γκιουρκάν υποστηρικτές της συμβίωσης των δυο κοινοτήτων.

16 Μαρτίου 1963: η Τουρκική Εθνοσυνέλευση εξουσιοδοτεί τον Πρωθυπουργό Ισμέτ Ινονού όπως επέμβει στρατιωτικά στην Κύπρο.

28 Μαρτίου 1963: Ο Μακάριος με δημόσια δήλωση μίλησε για ένωση για την οποία δεν μιλούσαν ανοιχτά μέχρι τότε.

22 Μαΐου 1963: Πολιτική κρίση μετά τη δολοφονία Λαμπράκη. Παραίτηση Καραμανλή.

1963: Πολιτική αντιπαράθεση Παπανδρέου-Καραμανλή- αντιπολιτευτική στρατηγική του ανένδοτου αγώνα με τη συναίνεση και συμμετοχή και της αριστεράς. Οι πορείες ειρήνης και οι κινητοποιήσεις της αριστεράς συνδέθηκαν με το κυπριακό και εξέφρασαν τα αντινατοϊκά και αντιαμερικανικά αισθήματα. Εκλογές 3 Νοεμβρίου- επικράτηση Ένωσης Κέντρου με μικρή διαφορά ψήφων (42% και 138 έδρες έναντι 39,4% και 132 έδρες) -ανέτρεψε παγιωμένη κατάσταση από το 1952-πρώτη κεντρικά κυβέρνηση μετά από 11 χρόνια-συμμετείχαν βασικά στελέχη ΕΚ-αντιπρόεδρος Σοφοκλής Βενιζέλος. Παπανδρέου υποβάλλει παραίτηση αρνούμενος να στηριχτεί στους ψήφους της ΕΔΑ (14,3%).

Νέες εκλογές 16 Φεβρουαρίου 1964 -εκλέγεται Παπανδρέου με 52,7% και 171 έδρες.

30 Νοεμβρίου 1963: Ο Μακάριος αποφασίζει να απευθύνει στους Τουρκοκυπρίους πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος. Εκδηλώνονται συγκρούσεις στη Λευκωσία.

16 Δεκεμβρίου 1963: Η τουρκική πλευρά απορρίπτει την πρόταση του Μακάριου. Επιδιώκει μετατροπή σε ομοσπονδιακό κράτος ή διχοτόμηση.

Πηγή 2: Τα δεκατρία σημεία του Μακάριου:

1.Ακύρωση του δικαιώματος αρνησικυρίας του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

2.Ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας να αντικαθιστά τον Πρόεδρο σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή αδυναμίας του να εκτελή τα καθήκοντά του.

3.Ο Έλληνας πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων και ο Τούρκος Αντιπρόεδρος να εκλέγονται από τη Βουλή σαν σύνολο και όχι όπως γινόταν μέχρι τότε, δηλαδή ο Πρόεδρος να εκλέγεται από τους Έλληνες βουλευτές και ο Αντιπρόεδρος από τους Τούρκους.

4.Ο αντιπρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων να εκτελή καθήκοντα προέδρου του Σώματος σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή αδυναμίας του προέδρου να εκτελή τα καθήκοντά του.

5. Τα άρθρα του συντάγματος τα οποία προνοούν ξεχωριστή πλειοψηφία για την ψήφιση ωρισμένων νόμων από τη Βουλή των Αντιπροσώπων να καταργηθούν.

6. Να καθιερωθούν κοινοί δήμοι.

7.Να επιτευχθεί ενοποίηση των δικαστικών Αρχών.

8.Να καταργηθεί ο διαχωρισμός των σωμάτων ασφαλείας σε αστυνομικό σώμα και σώμα χωροφυλακής.

9. Η αριθμητική δύναμη των δυνάμεων ασφαλείας και αμύνης να καθορίζονται δια νόμου.

10. Η αναλογία συμμετοχής των Ελλήνων και των Τούρκων Κυπρίων στη σύνθεση της Δημόσιας Υπηρεσίας και των δυνάμεων ασφαλείας της Δημοκρατίας να τροποποιηθεί, ώστε να ανταποκρίνεται προς την πραγματική αναλογία του πληθυσμού των Ελλήνων και Τούρκων κατοίκων της νήσου.

11.Ο αριθμός των μελών της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας να μειωθεί από δέκα σε πέντε.

12.Όλες οι αποφάσεις της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας να λαμβάνονται δι' απλής πλειοψηφίας.

13. Η ελληνική Κοινοτική Βουλή να καταργηθεί

Ιεροδιακόνου Λεόντιος, *Το Κυπριακό Πρόβλημα (Πορεία προς την χρεωκοπία)*, Αθήνα 1970, σ.374, 375

22-29 Δεκεμβρίου 1963: Έναρξη διακοινοτικών ταραχών. Αφορμή για τα επεισόδια: δυο Τουρκοκύπριοι αρνήθηκαν να υποβληθούν σε αστυνομικό έλεγχο.

26 Δεκεμβρίου 1963: Βρετανική παρέμβαση με αμερικανική υποστήριξη -τρεις εγγυήτριες δυνάμεις έθεταν υπό διαταγές βρετανό διοικητή -χάραξη πράσινης γραμμής στη Λευκωσία. Οι Τουρκοκύπριοι με την ενθάρρυνση της Άγκυρας και εξτρεμιστικών στοιχείων συγκεντρώνονται σε περιοχές με αμιγή τουρκοκυπριακό πληθυσμό (θύλακες). Οι θύλακες αποτελούσαν το 4,9% της επικράτειας.

31 Δεκεμβρίου 1963: Μαζική αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από την Κυβέρνηση και από τις δημόσιες υπηρεσίες. Τα τουρκικά στρατεύματα που βρίσκονται στην Κύπρο βάσει της Συνθήκης Εγγυήσεως αναπτύσσονται στο βόρειο τμήμα της Λευκωσίας, καταλαμβάνοντας κυπριακό έδαφος (5 ή 6% του νησιού).

Ιανουάριος 1964: Πραγματοποιείται πενταμερής διάσκεψη Λονδίνο τον στην οποία συμμετείχαν η Ελλάδα, η Τουρκία, η Βρετανία, η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή κοινότητα και του Γενικού Γραμματέα των Η.Ε Ου Θαντ. Καταλήγει σε αποτυχία. Οι Ελληνοκύπριοι εγκαταλείπουν τα 13 σημεία και παρουσιάζουν σχέδιο για κοινοβουλευτικό και όχι προεδρικό σύστημα με κοινούς καταλόγους και εξασφάλιση της αντιπροσώπευσης της μειοψηφίας. Οι Τουρκοκύπριοι πρότειναν ομοσπονδιακό σύστημα με εδαφικό διαχωρισμό και αμοιβαία μετακίνηση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Οι ΗΠΑ αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο. Εμπλοκή του αμερικανού υφυπουργού εξωτερικών Τζωρτζ Μπολ. Αμερικανικό σχέδιο μέσω αποστολής ειρηνευτικής δύναμης αποτελούμενης από συμμάχους ΝΑΤΟ με απώτερο στόχο τη μετακίνηση πληθυσμών και την εγκαθίδρυση μορφής ομοσπονδίας ώστε να καθησυχαστούν οι ανησυχίες της Άγκυρας. Απέτυχε λόγω της αντίδρασης του Μακάριου ο οποίος εξασφάλισε σοβιετική υποστήριξη αλλά και ανοχή της Βρετανίας.

25 Φεβρουαρίου 1964: Ο Παπανδρέου σε επιστολή προς Μακάριο μίλησε για προσυνεννόηση ανέπτυξε τη θεωρία του εθνικού κέντρου-Αθήνα ευθύνη και τελική απόφαση στο κυπριακό. Γενικά ενώ οι Τουρκοκύπριοι έπαιρναν εντολές από την Άγκυρα, οι Ελληνοκύπριοι ενεργούσαν ανεξάρτητα από την Αθήνα.

Φεβρουάριος 1964: Προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ από την Κύπρο μετά τις διακοινοτικές ταραχές του 1964. 4 Μαρτίου το Συμβούλιο Ασφαλείας με ψήφισμα αναγνωρίζει τον Μακάριο και την κυβέρνηση του ως νόμιμους εκπροσώπους της κυπριακής κυβέρνησης

παρά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων και αποφασίζει να στείλει ειρηνευτική δύναμη. Το Μάρτιο του 1964 πολυεθνική ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ καταφθάνει στην Κύπρο. Η ύπαρξη της UNFICYP (United Nations Force in Cyprus -αποτελείται από 6.500 στρατιώτες) παρατείνεται μέχρι και σήμερα στο νησί.

Η Τουρκία απειλεί με εισβολή. Οι ΗΠΑ επεμβαίνουν και αποτρέπουν τον κίνδυνο αυτό. Και σοβιετική διακοίνωση Χρουστσόφ εναντίον ξένης επέμβασης στην Κύπρο. Ο ειδικός αντιπρόσωπος του Γ.Γ. του ΟΗΕ Ου Θαντ Σακάρι Τουομιόγια φθάνει στο νησί – στην έκθεσή του θεωρεί ως καλύτερη λύση την έναρξη ελληνοτουρκικού διαλόγου.

Μάρτιος και Απρίλιος 1964: Σημειώνονται αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ των δύο πλευρών στην Κύπρο.

1 Ιουνίου 1964: ίδρυση Εθνικής Φρουράς για να υποβοηθεί τις στρατιωτικές δυνάμεις στην Κύπρο η οποία έφθασε στον αριθμό των 11.000 ανδρών και στελεχωνόταν με αξιωματικούς από την Ελλάδα.

1 Ιουλίου: ψηφίστηκε νόμος για υποχρεωτική στρατιωτική θητεία.

Ιούνιος 1964: ο Γρίβας επιστρέφει στην Κύπρο μετά από πρόσκληση του Μακαρίου να ηγηθεί της Εθνικής Φρουράς. Ο Παπανδρέου ενίσχυσε άμυνα με μυστική αποστολή σημαντικών μονάδων ελληνικού στρατού τη Μεραρχία. Οι 8.500 χιλιάδες έφθασαν σταδιακά (από 7 Μαΐου 1964 έως 20 Οκτωβρίου 1964) ως «καμουφλαρισμένες» δυνάμεις. Ο Γρίβας απέκτησε τον πλήρη έλεγχο όλων των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων της Κύπρου συμπεριλαμβανομένης και της ΕΛΔΥΚ (950 άνδρες σύμφωνα με Συνθήκη Συμμαχίας). Ανέλαβε την αρχηγία της ΑΣΔΑΚ (Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης Κύπρου) στην οποία είχαν υπαχθεί η ΕΛΔΥΚ η Εθνική Φρουρά και η Μεραρχία.

Ιούνιος 1964: Απόφαση της τουρκικής κυβέρνησης να επέμβει ανησύχησε ΗΠΑ-ενδεχόμενο ελληνοτουρκικού πολέμου θα διέλυε τη νοτιοανατολική πτέρυγα ΝΑΤΟ. Αυστηρό μήνυμα του Λίντον Τζόνσον - στρατιωτική επέμβαση θα προκαλούσε σύγκρουση και επέμβαση της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Παπανδρέου επισκέπτεται την Ουάσινγκτον, 23-28 Ιουνίου, μετά από πρόσκληση του Λίντον Τζόνσον. Αρνείται απευθείας συνομιλίες με τον πρωθυπουργό Ισμέτ Ινονού. Οι Αμερικάνοι θεωρούσαν πιο σημαντική την Άγκυρα στο πλαίσιο του ψυχρού πολέμου. Υποστήριζαν ένωση με παραχώρηση αποζημίωσης στην Τουρκία. Παραλληλισμός με Κούβα της Μεσογείου- η ένωση θα βοηθούσε στη μείωση του κομμουνισμού και της δύναμης του ΑΚΕΛ. Ο Χρουστσόφ για να αποτρέψει μονοπώληση από ΗΠΑ και ΝΑΤΟ υποστήριξε τις προσπάθειες του Μακαρίου και έθεσε ως όρο τον αποκλεισμό της νατοποίησης είτε μέσω διχοτόμησης είτε μέσω ένωσης.

30 Ιουλίου 1964: Ψήφισμα Κυπριακής Βουλής υπέρ ένωσης.

Ιούλιος 1964: Τα σχέδια του αμερικανού πρώην υπουργού εξωτερικών Άτσεσον, τα οποία προέβλεπαν ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και παραχώρηση μιας μικρής έκτασης της επιφάνειας της νήσου στην Τουρκία. Το **πρώτο** σχέδιο Acheson προέβλεπε προσάρτηση της νήσου στην Ελλάδα με εδαφικά ανταλλάγματα για την Τουρκία. Ισοδυναμούσε με 11% περίπου της επιφάνειας νησιού για να χρησιμοποιηθεί ως στρατιωτική βάση περιοχή Καρπασίας και παραχώρηση ευρύτατων δικαιωμάτων στους Τουρκοκύπριους. Η Ελλάδα έθεσε θέμα παραχώρησης του Καστελόριζου. **Δεύτερη** φόρμουλα παραχώρησης βάσης υπό καθεστώς εκμίσθωση για περίοδο 50 ετών και όχι κυριαρχίας με έκταση 5% του εδάφους και μειωμένα δικαιώματα αυτοδιοίκησης Τουρκοκύπριους -προέβλεπε δημιουργηθούν δυο επαρχίες Κύπρο όχι αποδεκτή από Ελληνοκύπριους συγκαλυμμένη διχοτόμηση. **Τρίτο** σχέδιο ένωση έναντι ενοικίου για 50 χρόνια 4.5% του εδάφους κοινό αμυντικό όργανο Ελλάδας Τουρκίας Τουρκοκύπριοι καθεστώς Θράκης επανεγκατάσταση απελαθέντων Ελλήνων Κωνσταντινούπολης και άλλων πόλεων. **Τέταρτο** σχέδιο ένωση. Τουρκικό απόσπασμα θα καταλάμβανε βάσει σχεδίου την Καρπασία- ομοιότητες με τουρκική εισβολή 10 χρόνια αργότερα.

6 Αυγούστου 1964: Ο Γρίβας επιτέθηκε σε προγεφύρωμα των Τουρκοκύπριων στη Μανσούρα-περιοχή Τηλλυρίας. Οι Τουρκοκύπριοι είχαν εγκαταστήσει ένοπλο προγεφύρωμα και απέκοπταν τον δρόμο σε κατοίκους και στρατό. Η Τουρκία αντέδρασε στέλνοντας 64 αεροσκάφη τα οποία βομβάρδισαν με αγριότητα την περιοχή. Ακολούθησε σοβιετική προειδοποίηση προς την Τουρκία -αν εισέβαλλε ΕΣΣΔ θα βοηθούσε κυπριακή δημοκρατία υπερασπισθεί ασφάλεια και ανεξαρτησία της. Ο Παπανδρέου στέλνει μήνυμα στον Μακάριο «άλλα συμφωνούμε και άλλα πράττετε». Η πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης μετά από συνεννόηση με τους Αμερικανούς για πραξικοπηματική ένωση και αποδοχή του δεύτερου σχεδίου Άτσεσον δεν έγινε δεκτή από τον Μακάριο και τελικά ο Παπανδρέου αρνήθηκε την εφαρμογή της και την παραχώρηση βάσης στο νησί. Τελικά τα σχέδια Άτσεσον δεν έγιναν αποδεκτά.

Οκτώβριος 1964: Ο Κυπριανός υπογράφει με τους Σοβιετικούς συμφωνία για προμήθεια όπλων και το 1966 ακολούθησε συμφωνία με την Τσεχοσλοβακία.

Η πτώση της κυβέρνησης Παπανδρέου οδηγεί σε διακοπή των συνομιλιών. Οι Αμερικανοί ευνοούσαν εξουδετέρωση Μακάριου και επιβολή του σχεδίου δια της βίας από τον ελληνικό στρατό που είχε αποσταλεί στην Κύπρο με αποτρεπτική αμερικανική δύναμη έναντι ενδεχόμενης τουρκικής απόβασης.

Τέλη 1964: Η Σοβιετική Ένωση υποστήριξε την τουρκική θέση για ανεξάρτητη δικοινοτική ομοσπονδία. Επέλεξαν την Τουρκία για

στρατηγικούς λόγους (η Τουρκία είχε επιτρέψει τον διάπλου των στενών σε σοβιετικό καταδρομικό που ενίσχυσε τη σοβιετική παρουσία στη Μεσόγειο καθ' υπέρβαση της σύμβασης του Μοντραί 1936). Κυρίως όμως, είχε δημιουργηθεί ο φόβος ότι τυχόν ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα θα ευνοούσε την επέκταση των εγκαταστάσεων του ΝΑΤΟ στη Μέση Ανατολή.

Μάρτιος 1965: Η έκθεση του μεσολαβητή του ΟΗΕ Γκάλο Πλάζα το 1965, η οποία υποστήριζε μια ανεξάρτητη Κύπρο και απέκλειε τον εδαφικό διαχωρισμό. Ήταν υπέρ της εγκατάλειψης της ιδέας της διχοτόμησης και της αποστρατικοποίησης του νησιού. Ταυτόχρονα με πρωτοβουλία της κυπριακής ηγεσίας προκύπτει απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ που ζητά από όλες τις χώρες να σεβαστούν την κυριαρχία, την ενότητα, την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Δημοκρατίας της Κύπρου και να απέσχουν από κάθε αντίθετη επέμβαση.

Δεκέμβριος 1965: ψήφισμα για το κυπριακό από τη Γενική Συνέλευση το οποίο υποστηρίχτηκε από το Κίνημα των Αδεσμεύτων και τις επηρεαζόμενες από τη Σοβιετική Ένωση χώρες.

1966: κυβέρνηση Στέφανου Στεφανόπουλου. Σύγκρουση μεταξύ Μακαρίου και Γρίβα τον Απρίλιο του 1966. Εκφράζεται δυσαρέσκεια από τον Μακάριο για τον τρόπο χειρισμού του Κυπριακού από την ελληνική πολιτική ηγεσία.

Δεκέμβριος 1966: μυστική συνάντηση του υπουργού εξωτερικών Τούμπα με τον υπουργό εξωτερικών της Τουρκίας Τσαγλαγιαγκίλ- επιτυγχάνεται η υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Παρισιού. Η Τουρκία δείχνει τάσεις συμβιβασμού. Συζητείται η παραχώρηση βάσης στη Δεκέλεια χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των Βρετανών. Οι συγκρούσεις στην Κύπρο συνεχίζονται.

26 Ιουνίου 1967: ψήφισμα της Κυπριακής Βουλής υπέρ της ένωσης.

Αμερικανοί θεωρούσαν ενδεχόμενο ένα πραξικόπημα στην Κύπρο μετά την εγκαθίδρυση στρατιωτικού της κούντας στην Ελλάδα αλλά ακολούθησαν στάση απόλυτης αποχής. Οι Σοβιετικοί με διαβήματα Ουάσινγκτον και Λονδίνο προειδοποιούσαν και εξέφραζαν την αντίθεσή τους σε τυχόν ανατροπή του Μακαρίου.

Σεπτέμβριος 1967: πραγματοποιείται στον Έβρο, με πρωτοβουλία της ελληνικής κουντικής κυβέρνησης- συνάντηση μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων αντιπροσώπων. Η Τουρκία απορρίπτει την πρόταση για μια μορφή ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα με αντάλλαγμα μια στρατιωτική βάση στο νησί.

15 Νοεμβρίου 1967: κορύφωση εχθροπραξιών στα χωριά Κοφίνου και Άγιοι Θεόδωροι που έμελλε να επιφέρει τρομερές αλλαγές στο κυπριακό. Η σύγκρουση συνέβη όταν η εθνική φρουρά επιτέθηκε κατά της Κοφίνου

και σκοτώθηκαν 24 Τουρκοκύπριοι και δυο Ελληνοκύπριοι. Στο συγκεκριμένο χωριό οι Τουρκοκύπριοι δημιουργούσαν προβλήματα στη διέλευση οχημάτων και πραγματοποιούσαν ελέγχους στα διερχόμενα ελληνικά οχήματα, προέβησαν και στην αλλαγή ονομάτων χωριών στα τουρκικά. Αποτέλεσμα των συγκρούσεων ήταν ότι η κούνια υποχρεώθηκε να αποσύρει την μεραρχία ύστερα από τις απαιτήσεις της Τουρκίας και να ανακαλέσει τον Γρίβα.

29 Δεκεμβρίου 1967: Από την πλευρά τους οι Τουρκοκύπριοι κήρυξαν μονομερώς την «Προσωρινή Τουρκική Διοίκηση της Κύπρου» υπό την προεδρία του Rauf Denktas στη Βόρεια Κύπρο. Ο Μακάριος με ανακοίνωσή του μίλησε για «παράνομη» ενέργεια αντίθετη προς τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και χαρακτήρισε προκλητική την παρουσία του γενικού γραμματέα του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών στην πρώτη συνεδρίαση της «Προσωρινής Τουρκικής Διοίκησης της Κύπρου».

20 Νοεμβρίου 1967: Ο Πρόεδρος Johnson στέλνει στην Άγκυρα τον Σάιρους Βανς ως μεσολαβητή στις σχέσεις Ελλάδας –Τουρκίας.

1968: Ο Μακάριος μιλάει για εφικτή λύση. Μια λύση κατά την οποία η ένωση αν και επιθυμητή και ευκαταία δεν ήταν εφικτή. Εφικτή λύση θεωρήθηκε μια ανεξάρτητη, αδέσμευτη εδαφικά, αποστρατικοποιημένη Κύπρος με τα δικαιώματα των Τουρκοκύπριων διασφαλισμένα. Στις προεδρικές εκλογές που προκήρυξε ο Μακάριος το Φεβρουάριο του 1968 τάχθηκε και το ΑΚΕΛ ενάντια στο Κυπριακό Μέτωπο πάλης για την ένωση του Ευδόκα, τον μοναδικό του αντίπαλο. Νίκη Μακάριου 95,5% έναντι 3,7%.

Στα μέσα του 1968 αρχίζουν διακοινοτικές συνομιλίες μεταξύ του Ελληνοκύπριου Προέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων Γλαύκου Κληρίδη και του Rauf Denktas, οι οποίες και διαρκούν μέχρι και το 1974.

Από τις αρχές του 1970 η Κύπρος είναι ουσιαστικά μια διχοτομημένη χώρα. Ο Μακάριος μπορεί να είναι ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά δεν μπορεί να επιβάλλει εξουσία στα τουρκικά θυλάκια.

Ο Γρίβας ως στρατιωτικός εκπρόσωπος της ελληνικής κυβέρνησης δρούσε συχνά αυθαίρετα. Ήδη πριν το πραξικόπημα το ΚΚΕ αποκάλυπτε στοιχεία για τον Γρίβα και τον κατηγορούσε ότι οργάνωσε ομάδες στην Εθνοφρουρά με κύριο σκοπό την ανατροπή του Μακάριου και την επιβολή νατοϊκής λύσης στο κυπριακό. Και είναι γνωστό ότι ο Γρίβας αιτιολογούσε τις ενέργειές του επικαλούμενος συνεννόηση με το ΓΕΣ ενώ η Μεραρχία ελεγχόταν απευθείας από το ΓΕΕΘΑ.

1967: Η χούντα επιδόθηκε σε αντικομμουνιστική εκστρατεία στις ελληνικές δυνάμεις που υπηρετούσαν στην Κύπρο. Η *Αυγή* αποκάλυπτε ότι «η χούντα δεν σταμάτησε στιγμή να στέλνει επίσημα και ανεπίσημα πράκτορες στο νησί» οι οποίοι είχαν εισχωρήσει στην αστυνομία, στην εθνοφρουρά και σε άλλες θέσεις στην Κύπρο. Δεν είναι παράξενο που οι έλληνες αξιωματικοί οι οποίοι είχαν υπηρετήσει στην Κύπρο είτε πρόσκεινται στο δικτατορικό καθεστώς είτε όχι με την κατάσταση που επικρατούσε στο στρατό επέστρεφαν στην Ελλάδα έχοντας βιώσει καχυποψία και προσβολές εκ μέρους των Ελληνοκυπρίων οι οποίοι δεν γνώριζαν τις προθέσεις στρατιωτών και αξιωματικών.

1 Μαρτίου 1969: ίδρυση και δράση Εθνικού Μετώπου- στόχος η απομάκρυνση υψηλά ιστάμενων προσώπων τα οποία παρεξέτρεπαν Μακάριο από την ένωση. Η δράση του Εθνικού Μετώπου συνεχίστηκε και μετά την κήρυξή του σε παρανομία στις 28 Αυγούστου 1969 και εκφραζόταν με επιθέσεις εναντίον κυβερνητικών κτιρίων και δολοφονικές απόπειρες εναντίον στελεχών της αριστεράς αλλά και του ίδιου του Μακαρίου.

8 Μαρτίου 1970: απόπειρα κατά του Μακαρίου. 15 Μαρτίου δολοφονία του πρώην υπουργού Εσωτερικών Πολύκαρπου Γιωρκάτζη.

Το Μάρτιο του 1971 η επιτυχία του στρατιωτικού πραξικοπήματος στην Τουρκία χαιρετίζεται θετικά από την Αθήνα, καθώς τώρα η ελληνική ηγεσία ευελπιστεί σε μια καλύτερη συνεννόηση με τη γείτονα χώρα για το κυπριακό.

Το καλοκαίρι του 1971 οι ήδη τεταμένες σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου οξύνονται, καθώς η Ελλάδα φαίνεται ότι επιδιώκει την επίλυση του κυπριακού μέσα από την ανάπτυξη διμερούς διαλόγου μεταξύ αυτής και της Τουρκίας. Την ίδια περίοδο 1 Σεπτεμβρίου 1971 ο Γρίβας επιστρέφει στην Κύπρο και δημιουργεί την ΕΟΚΑ Β -αρχικά 570 άτομα. Στρατιωτικός χαρακτήρας οργάνωσης-πληροφοριοδότες στην κυβέρνηση. Στα 3μισή χρόνια δράσης διάφορα πραγματοποιούνται απαγωγές προσώπων, καταλήψεις αστυνομικών σταθμών, βομβιστικές επιθέσεις, καταστροφές εγκαταστάσεων εφημερίδων.

Ιανουάριος 1972: ελληνική εφημερίδα κοινοποιεί την προσπάθεια του Μακαρίου για προμήθεια στρατιωτικού υλικού από την Τσεχοσλοβακία. Μετά από κοινές προσπάθειες Ελλάδας -Τουρκίας ο Μακάριος υποχρεώνεται να υποχωρήσει.

Την άνοιξη του 1972 δύο κύπριοι επίσκοποι ζητούν την παραίτηση του Μακαρίου. Ο Μακάριος κατορθώνει να διευθετήσει το ζήτημα. Ζητούν να περιοριστεί στα εκκλησιαστικά του καθήκοντα. 7 Μαρτίου 1973 ο Μακάριος καθαιρείται. Ο Μακάριος συγκάλεσε μείζονα σύνοδο - ακύρωσε απόφαση και τους καθαίρεσε.

Φεβρουάριος 1972: η χούντα σχεδίαζε στρατιωτικό πραξικόπημα στην Κύπρο το οποίο απέτρεψαν ΗΠΑ μετά τη διαρροή του εγχειρήματος. Η ιδέα του πραξικοπήματος προϋπήρχε. Ήταν μια ιδέα που απεργάζονταν οι κυβερνήσεις στην Ελλάδα μετά τα σχέδια Άτσεσον. Η Χούντα υποστήριζε οικονομικά την ΕΟΚΑ Β και με ελλαδίτες αξιωματικούς. Επεδίωκε ένωση στρατιωτικού χαρακτήρα.

Μάρτιος 1972: Ο Μακάριος συναντά τον Γρίβα. Η εφημερίδα *Παρίς* του Γρίβα προέτρεπε συχνά για βίαιη ανατροπή του Μακάριου και ήταν η μόνη εφημερίδα που δεν καταδίκασε το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου. 1972: βελτίωση των σχέσεων χούντας -Λευκωσίας αντιπαράθεση Γρίβα-Παπαδόπουλου. Σε μια προσπάθεια εξασφάλισης της συναίνεσης του Μακάριου ο Παπαδόπουλος επισκέφτηκε την Κύπρο. Κατά την επίσκεψή του στην Κύπρο συναντήθηκε με τον Γρίβα και αξιωματικούς των αγγλικών βάσεων.

Ιούλιος 1973: ο υπουργός δικαιοσύνης απάγεται από ΕΟΚΑ Β. 24 Αυγούστου 1973 η χούντα σταματά τη χρηματοδότηση της ΕΟΚΑ Β και καλεί τον Γρίβα να διαλύσει την οργάνωση η οποία ενισχύεται από τον Ιωαννίδη.

7 Οκτωβρίου 1973 απόπειρα δολοφονίας του Μακάριου στον Άγιο Σέργιο εν αγνοία του Γρίβα.

Νοέμβριος 1973: ο Ιωαννίδης ανεβαίνει στην εξουσία. Βασικός του στόχος η απόσυρση του Μακάριου από την πολιτική σκηνή. Ετοιμάζει πραξικόπημα που αποκαλύπτεται την άνοιξη του 1974.

27 Ιανουαρίου 1974: Ο Γρίβας πεθαίνει. Ο Μακάριος κηρύσσει αμνηστία και απολύει από τις φυλακές μέλη της ΕΟΚΑ Β. 6 Φεβρουαρίου 1974: η ΕΟΚΑ Β συνεχίζει τις δραστηριότητες της.

Απρίλιος- Ιούλιος 1974: ένταση της δράσης της ΕΟΚΑ Β με δολοφονίες πολιτών. Κρίση Αθηνών -Λευκωσίας. Ο Μακάριος αποφασίζει μείωση της στρατιωτικής θητείας σε 14 μήνες- απόφαση να μην εγκρίνει κατάλογο εφένδρων αξιωματικών- μείωση ελλαδιτών αξιωματικών.

2 Ιουλίου 1974: Ο Μακάριος ζητά την απόσυρση των Ελλήνων αξιωματικών από την Εθνική Φρουρά. 15 Ιουλίου πραξικόπημα Ιωαννίδη. Ο Μακάριος σώζεται χάρη στην επέμβαση των Βρετανών και φυγαδεύεται στη Μ. Βρετανία. Ο Νίκος Σαμψών ορίζεται Πρόεδρος της νέας κυβέρνησης. Η Τουρκία από την πλευρά της εκμεταλλεύεται την κατάσταση προκειμένου να επέμβει, θέτοντας σε εφαρμογή σχετικές διατάξεις από τη συνθήκη της Εγγυήσεως. Ο Τούρκος Πρόεδρος Μπουλέντ Ετζεβίτ πηγαίνει στη Μ. Βρετανία προκειμένου να εξασφαλίσει τη συνδρομή της. Οι Άγγλοι αρνούνται.

20 Ιουλίου 1974: ξεκινά η τουρκική εισβολή (ΑΤΤΙΛΑΣ Ι). 23 Ιουλίου 1974 πτώση της δικτατορίας στην Ελλάδα.

25 Ιουλίου 1974: πραγματοποιείται συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των Εγγυητριών Δυνάμεων στη Γενεύη για να συζητήσουν το στρατιωτικό καθεστώς στο νησί.

Μεταξύ πρώτης και δεύτερης εισβολής ξεκίνησαν πενταμερείς διαβουλεύσεις στη Γενεύη. 10 Αυγούστου 1974 αρχίζει η δεύτερη διάσκεψη στη Γενεύη μεταξύ Κληρίδη και Denktaş. Προτείνεται από τον τελευταίο να δημιουργηθεί μια διζωνική ομοσπονδία με την Τουρκοκυπριακή πλευρά να ελέγχει το 34% του νησιού. Την πρόταση αυτή αρνούνται οι Ελληνοκύπριοι.

14 Αυγούστου 1974: αρχίζει η δεύτερη φάση της τουρκικής εισβολής που ολοκληρώνεται με τον de facto διαμελισμό του νησιού (ΑΤΤΙΛΑΣ ΙΙ) - 36,2 του εδάφους.

Σημειώνονται βαρβαρότητες από τα κατοχικά στρατεύματα. 170.000 περίπου βίαια εκτοπισμένοι, χιλιάδες νεκροί, 1.400 περίπου αγνοούμενοι.

13 Φεβρουαρίου 1975: οι Τουρκοκύπριοι ανακηρύσσουν το «Τουρκικό Ομόσπονδο Κράτος της Κύπρου», που διοικείται πλέον βάσει δικού του Συντάγματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<http://www.parliament.cy/el/significant-papers/πόρισμα-της-επιτροπής-για-το-φάκελο-της-Κύπρου-17-Μαρτίου-2011>, σελ.26-39

Μπότσιου Ε. Κωνσταντίνα, «Το Κυπριακό και η ελληνική πολιτική κρίση, 1961-1967», σ. 247-265 και Συρίγος Άγγελος, «Η ελληνική μεραρχία στην Κύπρο (1964-1968) και ο ρόλος των μεγάλων δυνάμεων» σ. 267-288, στο Π. Παπαπολυβίου, Α. Συρίγος, Ε. Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Το Κυπριακό και το Διεθνές Σύστημα, 1945-1974: Αναζητώντας θέση στον κόσμο*, Λευκωσία 2013.

Ριζάς Σωτήρης, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα 2008.

Στεφανίδης Ιωάννης, *Εν ονόματι του έθνους. Πολιτική κουλτούρα, αλυτρωτισμός και αντιαμερικανισμός στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1945-1967*, Αθήνα 2010, σ.σ.243- 263 και 357-386.

Χριστοδουλίδης Νίκος, *Τα σχέδια λύσης του Κυπριακού (1948-1978)*, Αθήνα 2009, σ. 138-174 και 196-199.